

I. SATUL

1 Piersicul înflorit scînteia în soare cu miile lui de picături de ploaie. Un curcubeu se desena la orizont, cuprinzînd în arcul său satul Bruegel, unde, la hanul „Pămîntul Făgăduinței”, venea pe lume Pieter.

Curînd, mama se ridică în capul oaselor în așternutul ei și-i dădu un sîn dolofan pruncului, care se puse să sugă cu lăcomie. Dar biata femeie era tristă; plîngea încet și lacrămile îi scăldau fața, căci se gîndea la bărbatul ei pe care-l îngropase cu o lună în urmă. Om harnic și tăcut, țăranul, ajuns ca o umbră, îi spusese înainte de-a muri: „Ce păcat ca pruncul ăsta ne e dăruit atît de tîrziu!... N-am să-l văd niciodată... Dac-o fi băiat, vezi de-l fă marinar... grozav am vrut și eu, pe vremuri, să ajung marinar...”. Mama îi răspundea acum ca și cum el ar fi stat la căpățîiul ei: „Oh, Dorus, o să împlinesc în curînd cincizeci de ani și o să fiu de mult moartă cînd băiatul se va duce să ia prima împărtășanie!”.

Nașterea copilului nu schimbase cu nimic viața hanului unde Jo Schrabul, moașa, ținea locul stăpînei și turna de băut, trăgînd cîte un gît zdravăn din fiecare cană de bere pe care-o dădea. Seara, se întorcea

la ea acasă cu nasul încins și împleticindu-se.

De cum se ridică din pat, mama dădu mai întâi o fugă pînă la biserică, apoi, făcînd o mică petrecere la han, împărți vecinilor plăcinte și bere bătută cu miere, după care își văzu mai departe de treburile. Turna oamenilor de băut ținîndu-și copilul în brațe. Uneori, ridicîndu-l cît mai sus, striga fericită:

– Nu știam că se află atîta bucurie pe lumea asta!

Primăvara învăluia din nou satul și rîul cu dulcea ei răsufare. Florile, gropile de gunoaie, untul, ridichile roșii de lună, răspîndeau un parfum rustic asupra pămîntului, care își puna podoabe vii colorate. Din timp în timp, nouri de păsări zburau peste pădurea tăcută. Copilul creștea mare într-această sfîntă pace. Stelele, tăcerea, vîntul și molcomele amurguri, îi înfiorau sufletul.

Mama se hrănea cu roadele pămîntului darnic și pruncul suga țîța maică-sii prin care sorbea tot sufletul dulce al țării Brabantului.

Pieter avea ochi mari și negri: privirea lui mirată și lacomă se și pornise să îmbrățișeze culorile.

2 Imaginea satului se reflecta în ochii lui și el îi simțea frumusețea de la vîrsta cea mai fragedă. S-a întîmplat în vremea unui amurg, auriu ca o pară de toamnă. Focurile de turbă își slobozeau trîmbele de fum în aerul rece, pe deasupra acoperișurilor de paie și-a arborilor despuiți. Mica biserică,

singuratică, prinsă între clopotnița ei mare și ghereta de pază, se pierdea în ceața amurgului și în apa limpede a râului satul se oglindea aidoma. Pacea câmpurilor și-a pădurilor înconjura moara nemișcată, casele și staulele tăcute.

Și tocmai la un asemenea ceas de tihnă satul, profilându-se în amurg, îi apăru copilului, și chipul acesta i s-a întipărit atât de adânc în suflet încât nicicând în viața lui nu l-a mai uitat.

3 Mai întâi s-a apucat să facă oameni: două ovale, patru bețișoare și mai multe punctișoare. La cinci ani desena pe cei care beau bere în han. Căruțașul se recunoștea după bici, ciobanul după cojocul ce-l purta pe umeri, iar prisăcarul era înconjurat de un nor de făpturi cu aripi.

Să vadă era o satisfacție nețărnută pentru copil, și cerceta cu nesaț tot ceea ce-i trecea prin fața ochilor. Ochii săi însetați sorbeau cu lăcomie contururile și culorile tuturor lucrurilor. Oile care pășteau ici și colo pe câmp, anotimpurile care curgeau unul după altul, și norii cei mari care străbăteau cerul găseau un ecou puternic în sufletul copilului. Izbucnea în plîns atunci când curcubeul se ștergea pe cer, dar rămînea mut de fericire când zăpada acoperea pămîntul. Se temea totuși de lună și n-o privea decît cu un singur ochi. În scurtă vreme, începu să deseneze după natură: copacii, sălciile noduroase, florile de ciuboțica-cucului, un cal oprit în fața hanului, fierarul satului, cocoșii ori porcii caraghioși. La șapte ani desena de

dimineața pînă seara, ca împins de un resort. Acum desenele sale nu mai erau doar imagini din viață. Ajutîndu-se de imaginație, ilustra legendele religioase, povestea cu Urson și Valentin, precum și pe cea a Genovevei de Brabant. Desena vapoare falnice sau își dădea silința să reprezinte Patimile Mîntuitorului.

Și creștea desenînd întruna, spre marea disperare a maică-sii, pentru că mîzgălea zidurile și ușile creștinilor și ale Sfintei Fecioare. Dar cum nu-l avea decît pe el, iubindu-l la nebunie, femeia îi aducea de la oraș hîrtie și plaivazuri, iar la nevoie și-ar fi jupuit și pielea de pe ea ca să aibă pe ce desena. Acum nu mai era vorba să-l facă pe băiat marinar, pentru că se temea să nu-l răpună furtunile și balenele. Ar fi preferat să ajungă călugăr. Băiatul începuse să dea o mîină de ajutor la slujbă și părintele Hieronymus, preotul, îl și luase sub protecția sa. Învăța să scrie și să citească. Pentru asta Pieter îl ajuta să taie lemne, să sădească pomi, să îngrijească albinele și să taie porcul, căci părintele Hieronymus făcea el singur toate astea. Iar după ce se întorcea acasă, băiatul se apuca să deseneze tot ce se întîmplase în ziua aceea, tot ce văzuse la biserică, procesiunea pe care o urmase și praznicul. N-ar fi ajuns toată hîrtia din Brabant ca să-i sature imaginația.

Se juca în pădurile înmiresmate cu ștregarii de prin sat și-și dădea toată silința să se rătăcească printre hățișuri ca să poată ajunge astfel la țările îndepărtate care-i populau visele. Spunea povești

nemaiauzite, deopotrivă de mîndru și de uimit de născocirile sale. Era cel mai dezghețat copil din micul lor grup, cunoștea toate jocurile cu cîntecele lor cu tot. Dădea iama prin poiene și livezi și, patinînd, făcea cu mare sprinteneală o mulțime de figuri. Avea coșmaruri și se îngălbenea gîndindu-se la sufletele păcătoșilor din Purgatoriu și din Infern. Își domolea atunci bătăile inimii apăsîndu-și scapulara pe piept. Într-o zi dăruie un desen fiicei morarului. Milleke Roșcatul era pe-atunci, pe-aproape, și molfăia în gură un morcov crud. Desenul reprezenta hanul maică-sii. La intrare un ins de prin partea locului îl chema pe un altul și Pieter adăugase cîteva rînduri lămuritoare pe care le citi fetitei:

„- Vii să bei un pahar?

- Nu.

- De ce nu?

- Pentru că eu beau întotdeauna două”.

Dar nici n-apucă bine să sfîrșească de citit aceste cuvinte că o grămadă de morcov mestecat plouă peste desen.

Pieter simți că-i clocotește sîngele de furie. Se aruncă asupra Roșcatului, îl doborî la pămînt strîngîndu-l de gît, dar alb la față și cuprins dintr-odată de spaimă, strigă:

- Ai noroc, spurcăciune, că mi-e frică de chinurile Iadului, altfel te-aș fi gîtuit!

Născocea adesea imagini înspăimîntătoare de care se temea singur, dar desena cu bucurie figurile fantastice pe care vîntul le tăia din nori.

Citea cărțile preotului și se desfăta cu descrierile călătoriilor și cu viețile sfinților.

Copia micile gravuri pe lemn sau pe piele, dar le adăuga motive plăsmuite de el. Și astfel au apărut pe foile albe de hîrtie orașe de vis și stînci fantastice.

Desena conacul baronului, familia baronului, fără să uite cățeua de vînătoare; desena semănătorii, plugarii, colibele, cumetrele, bîrfele. Tot satul trecea pe hîrtia lui. Iar desenele pe care le făcea, încă naive și nesigure, nu păcătuiau niciodată prin vreo neglijență.

Formele și contururile lor erau precise. A desena devenise o funcție naturală pentru el, ca respirația. Dar, în satul său, exista, înainte de orice, o comoară strălucită și sfîntă în ochii lui, și ar fi vrut să se facă fum de tămîie ca s-o poată adora mai bine; era marea carte de liturghie, împodobită cu miniaturi de către călugări. Cînd părintele Hieronymus îi îngăduia s-o frunzărească, el clocotea de plăcere. Bunul preot îi spunea:

– Vezi tu, băiețaș, cerul este pardosit cu imaginile acestea.

Atunci Pieter suspina și răspundea:

– Dacă o să fie așa, cînd voi fi acolo o să privesc mai mult spre pămînt decît spre Dumnezeu.

În curînd va prefera tovărășia fetelor, celei a camarazilor de joacă.

Se străduia să le deseneze rochiile și particularitățile lor fizice, dar mutrișoarele fetelor îi făceau atît de rău încît se umplea de sudoare.

Și astfel se făcea el mare, mereu doritor de lucruri noi. În curînd făcu asemenea progrese că toți se recunoșteau în desenele lui.

Într-o zi, părintele Hieronymus, care pînă atunci nu arătase nici un interes pentru „mîzgălelile” lui, îi spuse în sacristie:

– Pentru că l-ai desenat atît de bine pe Louis Costelivul, ia fă-mi și mie portretul.

Și bărbatul cel rotofei, rumen la obraz, impunător în haina sa închisă la culoare, de franciscan, poză băiatului.

– Țineți-vă drept, îi spuse Pieter.

Preotul își umfla pieptul și lua o poză înțepenită. Băiatul desena cu seriozitate și, ca de obicei, vârful limbii îi ieșea printre buze. Cînd arătă ce desenase, părintele Hieronymus nu văzu decît o pereche de ochi sașii, un bot de cîine și o bărbie asemănătoare cu o burtă de broască. Preotul fu cuprins de furie și vru să-l chelfănească, dar Pieter fugi în biserică unde cîteva credincioase tocmai își terminau rugăciunile. Cînd ridică ochii îl văzu pe părintele Hieronymus care flutura desenul rîzînd din toată inima, căci sub înfățișarea sa aspră, sfîntul om ascundea comori de blîndețe și bunătate. La zece ani, Pieter descoperi orizontul de la fereastra podului casei lor. Rămînea ceasuri întregi pierdut în gînduri și desenînd. Mica fereastră îi oferea prilejul unor plăceri. Și, în curînd, pe negîndite, își dădu seama că viața oamenilor și a animalelor e țintuită de pămînt, că toate făpturile neputincioase și neînsemnate se tîrăsc pe scoarța pămîntului acestuia, captușită pe dedesubt cu Iad. Socotea că oamenii și animalele făceau parte dintr-un întreg, din peisaj și din orizont.

Se urca în plopi ori căsca gura ceasuri întregi cocoțat în turn, cu capul lăsat să

spînzure printr-o ferestruică. Avea atunci impresia că plutește: simțea în asemenea împrejurări o mare ușurare. Să poți zbura ca îngerii!

4 Pămîntul se împodobise cu un covor de zăpadă proaspătă, în cinstea Bobotezei. Acoperișurile, drumurile, gheața gîrlelor, troacele cu gunoaie, totul era alb. Singurul care se ridica drept în sus, păstrîndu-și culoarea, desprinzîndu-se din acest decor imaculat și rămînînd deasupra albului de pretutindeni, era un cer de cenușă într-o tăcere deplină.

Pieter, instalat la fereastra micului său pod, desena cu înflăcărare, cu limba un pic scoasă. Tremura de plăcere și i se părea că vede zăpada pentru prima oară. Ochii săi cercetau cu nerăbdare orizontul ca un vînător la pîndă. Desena cu cărbune de lemn și cu cretă colorată. Colțișorul acela retras pentru care fereastra nu folosise pînă atunci decît ca să se poată desfășura steagul în zilele de sărbătoare, era tixit acum de suluri de hîrtie acoperite cu peisaje și cu făpturi omenești, în timp ce o procesiune se desfășura cu naivitate pe grinda cea groasă a podului.

Pieter desena nukul scheletic și mica fecioară fixată în trunchiul copacului, biserica singuratică, pădurile sub brumă și colibele de pămînt, așezate în cerc. În depărtare, în tăcerea aceasta albă, răspîndind miros de frig și de turbă, înainta un biet om, ducînd o legătură în spinare. Cîteva trăsături iuți și silueta se desprindea precis de pe hîrtie... Apoi alte trăsături. Și

apăreau urmele de pași în zăpadă. Atunci, pe după zidul cimitirului, apăru un bărbat voinic îmbrăcat într-un cojoc.

Băiatul întoarse capul cu dezgust spunându-și că el nu va desena acest bot îngrozitor de broască rîioasă căruia în curînd va trebui să-i spună tată.

„Vine la han, fiindcă știe că mama are bere proaspătă.” Și gîndea: „Pentru unul ca ăsta își prăpădește ea bănișorii. ăsta n-are decît 30 de ani, pe cînd ea are 60. Pe cuvîntul meu că e nebună, e nebună de legat!”. Auzea rîsul gras al bărbatului care intra în han auzea și chicotelile maică-sii, și Pieter scuipea cu scîrbă.

Și-l desenă chiar pe omul acesta, îi făcu o figură buhăită, spintecată de două rup-turi în chip de ochi și acoperită cu o coamă hirsută. Dar șterse în grabă schița.

Îl zări atunci pe părintele Cornelis care se îndrepta spre biserică. Era un călugăr desculț care sosise în ajun ca să predice în săptămîna Bobotezei. Pieter îl ajutase la slujba de dimineață. Îi văzu chelia rozalie strălucind deasupra rasei sale de franciscan și băiatul îl desenă la iuțeală cu linii mari și apăsate, apoi, aplecîndu-se brusc peste ferestruică luă o mîină de zăpadă de pe acoperiș și făcu un bulgăre pe care-l azvîrli țintind chelia preotului. Bulgărele plesni scăfîrlia ca un ou care se sparge. Pieter izbucni într-un rîs zgomotos, pitindu-se ca să se ascundă. Se ridică apoi încetul cu încetul, zări mai întîi clopotnița bisericii, apoi mica fecioară, țintuită într-un trunchi gros de copac și-atunci poc! un bulgăre de zăpadă îl izbi drept în nas.

CUPRINS

I. SATUL.....	5
II. GRAȘII	36
III. VERONICA.....	55
IV. SLABII.....	64
V. ANVERS	88
VI. LA MAESTRUL COECKE.....	125
VII. „COTOFANA”	142
VIII. ÎN ITALIA	162
IX. PĂLĂVRĂGELI ȘI BETII.....	172
X. BOALĂ.....	183
XI. HANS FRANCKERT	185
XII. BERTHA.....	193
XIII. LUMINI ȘI BEZNE	207
XIV. MARIEKE	219
XV. BRUXELLES	242
XVI. MAREA CĂLĂTORIE.....	252
LISTA ILUSTRĂȚIILOR.....	265